

Список використаної літератури

1. Терапевтическая стоматология детского возраста: учебник (2013) Хоменко ЛА, Кисельникова ЛП. Книга плюс 859
2. Состояние микробиоценоза полости рта у детей в норме и при патологии по результатам изучения микробных метаболитов слюны (2009) Елизарова ВМ, Горелов АВ, Ардасткая МД, Дикая АВ12-17
3. Смаглюк ЛВ, Трофіменко НВ (2006) Взаємозв'язок гігієни порожнини рота та функціонального стану зубощелепної системи у дітей 6-9 років. 75-77
4. Слуцкий ДБ (2005) Состояние зубо-челюстной системы у детей страдающих различными формами детского церебрального паралича. Ортодонтия 2: 14-18
5. Мельничук Г.М., Рожко М.М. (2010) Гінгівіт, пародонтит, пародонтоз: особливості лікування: навч. посіб. Івано-Франківськ 284

Кляп М.І.

**До питання про роботу асистента вчителя
в інклюзивному навчальному закладі**

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Українське суспільство, як і все світове співтовариство, в останні роки звертає велику увагу проблемам інтеграції осіб з психофізичними порушеннями у систему суспільних стосунків. У нормативних документах щодо реформування галузі освіти передбачено ряд завдань, спрямованих на розвиток освіти дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах для дітей та молоді, що потребують корекційного впливу; пріоритетне фінансування, навчально-методичне і матеріально-технічне забезпечення закладів, що надають освітні послуги зазначеним особам; підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів для забезпечення всіх аспектів педагогічного супроводу навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Сучасні реформи в галузі освіти визначають актуальність проблеми щодо місця та ролі педагогічних працівників в системі надання корекційно-педагогічних послуг дітям з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному закладі.

Мета: висвітлити функції та обов'язки асистента вчителя у забезпеченні педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчального закладу.

Матеріали та методи. У вітчизняній спеціальній педагогіці здійснено фундаментальні дослідження щодо запровадження інклюзивної освіти (В. Засенко, Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, В. Синьов, А. Шевчук, Д. Шульженко та інші). У дослідженнях Т. Зубаревої, І. Луценко, О. Мартинчук, М. Шеремет, Д. Шульженко проаналізовано різні аспекти підготовки педагогічних працівників до роботи в інклюзивних закладах. Окремі аспекти роботи асистента вчителя в інклюзивному закладі розкрито у працях Т. Ковальової, Є. Колосової, І. Луценко, О. Федоренко, Г. Ястребової та інших.

У дослідженні використано методи теоретичного аналізу, синтезу та узагальнення результатів наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних науковців, висвітлено деякі відомості з досвіду особистої педагогічної діяльності.

Результати. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, яка ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Інклюзивна освіта не лише забезпечує найкраще середовище для навчання, але також допомагає усунути бар'єри та зруйнувати стереотипи. Такий підхід є позитивним не лише для дітей, які відрізняються своїми навчальними можливостями, а й для їх здорових однолітків. Інклюзивний заклад реалізує інклюзивні підходи, надаючи можливість всім учням одержати досвід, який сприяє подоланню упереджень і дискримінації, формуванню позитивного ставлення до тих, хто відрізняється [3, с.15].

Сьогодні важливим є питання підготовки та перепідготовки педагогічних працівників, готових до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Адже підтримка та забезпечення педагогічного супроводу дітей відповідними фахівцями є обов'язковим компонентом інклюзивного навчання. Таку підтримку надає команда психолого-педагогічного супроводу навчання дитини, що потребує корекції розвитку: вчителі, асистент вчителя, шкільний психолог, реабілітолог, волонтери та члени родини.

«Асистент вчителя», «помічник учителя», «парапедагог», «парапрофесіонал» – усі ці терміни співвідносяться з виконанням функцій фахівця-педагога, що працює з дітьми з особливими освітніми потребами. Посада «асистент вчителя» передбачає сприяння основному вчителю в організації, підтримці та здійсненні навчально-виховного процесу

в інклюзивному класі в залежності від потреб дитини, що потребує корекції [1, с. 27]. В Канаді асистенти вчителів входять до складу допоміжного персоналу освітньої спільноти – так називають працівників, які допомагають вчителю здійснювати освітню місію школи і сприяють кращому здобуттю освіти дітьми [6, с.10].

В Україні посада асистента вчителя нова. Лише в 2010 році Міністерство праці та соціальної політики доповнило Класифікатор професій посадою асистента вчителя, а згодом до Переліку посад педагогічних і науково-педагогічних працівників, Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів була ведена така посада із розрахунку 0,5 ставки на клас. Як засвідчує проведений аналіз підзаконних актів, із введенням нової посади виникає дуже багато запитань і суперечностей, пов'язаних, як з вимогами до підготовки асистента вчителя, так і до окреслення його функціональних обов'язків у школі, оплати праці.

У більшості країн чіткого конкретного списку обов'язків, які покладаються на асистентів учителів, немає. На визначення обов'язків конкретного асистента вчителя впливають такі чинники, як його кваліфікація, навчальні потреби учня з психофізичними порушеннями та потреба конкретного вчителя в інформації та сприянні в організації пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами. Парапедагог може під керівництвом учителя працювати з учнями індивідуально чи в невеликих групах, виконуючи різні види діяльності для реалізації навчально-виховної програми [1, с. 35].

У Постанові Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011р. №872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» зазначено: особистісно орієнтовне спрямування навчально-виховного процесу забезпечує асистент вчителя, який бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами [5]. Згодом у наказі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1/9-675 від 25 вересня 2012 року «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» вказано, що асистент вчителя є особою з вищою педагогічною освітою, який забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами. Відповідно у документі визначені його посадові обов'язки та осіб, з якими він співпрацює. А саме:

- разом з учителем класу виконує навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності;

- у складі групи фахівців бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини;

- адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами [4].

Виокремлюють такі функції асистента вчителя, як організаційна, навчально-розвиткова, діагностична, аналітико-прогностична, консультативна.

Організаційна функція асистента вчителя реалізується через: допомогу вчителю в організації навчально-виховного процесу в класі з інклюзивним навчанням; надання допомоги учням з особливими освітніми потребами; сприяння в концентрації уваги, формуванню саморегуляції та самоконтролю учнів, що потребують корекції; співпрацю з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; забезпечення разом з іншими працівниками здорових та безпечних умов навчання, виховання та праці; заповнення встановленої педагогічної документації.

Навчально-розвиткова функція асистента вчителя включає: співпрацю з учителем класу щодо надання освітніх послуг, спрямованих на задоволення потреб усіх учнів; здійснення соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами; сприяння розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшення їхнього психоемоційного стану; стимулювання дітей до розвитку соціальної активності, сприяння виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі у науковій, технічній, художній творчості.

Діагностичну функцію асистента вчителя слід розглядати у контексті командної взаємодії: вивчення особливості діяльності і розвитку дітей з особливими освітніми потребами разом з групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку; оцінювання навчальних досягнень та виконання індивідуальної програми розвитку дітей з особливими потребами; вивчення та аналіз динаміки розвитку учня. Діагностична діяльність спрямована, зокрема, на визначення поточного рівня знань учня, визначення освітніх галузей, в яких учень потребує допомоги, а також аспектів соціального та емоційного розвитку, в яких учень потребує допомоги.

Прогностична функція діяльності асистента вчителя визначається вмінням на основі отриманих даних про дитину з особливими освітніми потребами прогнозувати очікувані результати, визначати довготривалі цілі та короткочасні завдання при розробленні індивідуальної програми розвитку, планувати методи та періодичність оцінювання навчальних досягнень та розвитку.

Консультативна функція асистента вчителя забезпечується постійним спілкуванням з батьками дитини, наданням їм інформації про прогрес в розвитку учня, рекомендацій щодо їхньої підтримки у процесі формування певних знань, вмінь та навичок школяра [4].

Парапедагог у закордонних навчальних закладах, крім означених у листі міністерства функцій, забезпечує соціальний супровід учня протягом усього шкільного дня, враховуючи поведінку, пов'язану з особливостями психофізичного розвитку дитини, допомагає учневі виконувати щоденні побутові функції (користування туалетом,

перевдягання, прийом їжі, особиста гігієна) [6, с. 28]. Виконання таких функцій в українських школах покладено на асистента дитини, в ролі якого може бути залученим волонтер, хтось з родичів дитини або стороння наймана особа [2].

Окрім загально педагогічних знань асистент вчителя повинен знати основи законодавства України про освіту, соціальний захист; міжнародні документи про права людини й дитини; державні стандарти освіти; нормативні документи з питань навчання та виховання; сучасні досягнення науки і практики у галузі педагогіки; психолого-педагогічні дисципліни; особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку; ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми, застосовуючи індивідуальний та диференційований підхід; рівні адаптації навчального та фізичного навантаження; методи використання сучасних технічних засобів та обладнання; основи роботи з громадськістю та сім'єю; етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей; норми та правила ведення педагогічної документації.

Професійно важливими якостями і характеристиками асистента вчителя є розвинені комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність; навички вирішення конфліктних ситуацій.

Сучасний асистент вчителя повинен постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру. Як і кожен педагогічний працівник, він повинен дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність особистості дитини, захищати її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства. В сучасних дослідженнях з питань інклюзивної освіти визначено поняття суб'єктно-особистісної готовності педагога, в тому числі й асистента педагога, до професійної діяльності з дітьми, що потребують корекції розвитку, – він є носієм важливих особистісних якостей, зокрема внутрішньої мотивації до діяльності, гнучкого мислення, прагнення до самовдосконалення, до творчої та інноваційної діяльності, емпатії, толерантності, довільної саморегуляції, професійних вмінь та навичок, знання індивідуальних особливостей дітей [7, с.177].

Одне з найбільших ускладнень у роботі асистента вчителя є те, що він має узгоджувати свою присутність на уроках з вчителями та корекційними педагогами з огляду на свої посадові обов'язки, категорію порушення в учня та його потреби, навчальний предмет та навчальну програму, за якою навчається учень, графік роботи спеціалістів команди супроводу. Вагомим є і перелік документації, який змушений вести асистент вчителя, що прямо або опосередковано вказано в чинних нормативних документах [3, с.146].

Висновки. Сучасні тенденції демократизації України передбачають формування гуманістично спрямованого суспільства, а в суспільних відносинах має враховуватися наявність в ньому осіб з психофізичними вадами та необхідність формування позитивного адекватного ставлення до будь-яких проявів людей із різними типами порушень і нозологій. Одним з інноваційних форм навчання дітей з особливостями розвитку є інклюзивна освіта, в реалізації якої приймає участь мультидисциплінарна команда фахівців-педагогів, в тому числі й асистент вчителя. Роль асистента вчителя в навчально-виховному процесі дітей з особливими освітніми потребами є надважливою. Вона полягає в тому, щоб допомогти основним вчителям підтримати успішне навчання дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, створювати корекційне середовище. Виконуючи свої функції, визначені законодавством, асистент учителя повинен стати для такої дитини наставником, вихователем, другом, близькою людиною, який щохвилини, щосекунди, щомиті поруч. Він розуміє не лише слова і думки дитини, а й її погляд, відчуття, душевний стан.

Список використаної літератури

1. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві ; пер. з англ. – К. : СПД-ФО Парашин І. С., 2010. – 296 с.
2. Лист Міністерства освіти і науки України від 05.02.2018 р. № 2.5-281. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.sm.gov.ua/images/Nakaz_2017/2.5-28.pdf.
3. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник/ С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський.: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 25.09.2012 р. «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/32125.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 15.08.2011 № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>.
6. Чернобой Е. Обзор роли ассистентов учителей у канадских школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта : посібник. / Е. Чернобой, О. Красюкова-Еннс. – К. : Паливода А.В., 2012. – 32 с.
7. Шульженко Д.І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей з аутизмом: монографія / Д.І Шульженко. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. – 444 с.